

Kainuun ELY-keskuksen vesihuoltolain mukainen valvontaohjelma vuodelle 2020

1. Johdanto

Vesihuoltolain (119/2001) 4.2 § mukaan ELY-keskus, kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja kunnan terveysuojeluviranomainen valvovat lain noudattamista omilla alueillaan. ELY-keskusten tehtävä vesihuoltolain (VHL) mukaisena valvontaviranomaisena on varmistaa, että kunnat ja vesihuoltolaitokset, joilla on kunnan hyväksymä toiminta-alue, noudattavat niille vesihuoltolaissa säädettyjä vastuita ja velvoitteita.

VHL:n mukainen valvontaohjelma laaditaan vuosittain ja siinä todetaan valvonnan painopisteet ja vuoden aikana toteutettavat valvonnan toimenpiteet. Tämä ensimmäinen valvontaohjelma perustuu ELY-keskuksille 12/2019 valmistuneeseen ja ELY-keskusten Y-johtajien hyväksymään vesihuoltolain valvontasuunnitelmaan. Suunnitelma toimii vuosittaisen ELY-kohtaisen valvontaohjelman laadinnan apuvälineenä.

Valvontaohjelma sisältää Kainuun ELY-keskuksen valvonnan painopisteet ja valvonnan toteutuksen vuonna 2020. Ohjelman laadinnassa on otettu huomioon valvontaan ELY-keskuksessa käytävissä olevat resurssit. Valvontaohjelma laaditaan vuosittain hyödyntämällä edellisen vuoden valvontatoimia. Valvontaohjelma ei sisällä esim. vesihuollon edistämistehtäviä eikä ympäristönsuojelulain mukaisia valvontatehtäviä.

2. Paikalliset olosuhteet

Kainuun ELY-keskuksen toimialueella (Kainuu) on vuonna 2020 8 kuntaa. Kunnat ja niiden asukasluvut on esitetty taulukossa 1. ELY-keskuksen valvontavastuulle kuuluu vuoden 2020 alussa yhteensä 38 vesihuoltolaitosta, joille kunta on hyväksynyt toiminta-alueen. Vesihuoltolaitokset on esitetty taulukossa 2.

Lisäksi Kainuussa toimii vuoden 2020 alussa yhteensä 9 vesihuoltopalveluja tarjoavaa alueen asukkaiden yhdessä muodostamaa alle 50 asukkaan vesiosuuskuntaa tai -yhtymää, joille kunta ei ole tähän mennessä hyväksynyt toiminta-aluetta. Kyseisillä toimijoilla on omat vedenottamot.

Kainuun ELY-keskuksen toimesta on kesällä 2018 toteutettu näille ottamoille yhdessä terveysviranomaisten kanssa valvontakäynti pienten vedenottamoiden riskikartoituksen päivitystyön yhteydessä. Tällöin on laadittu kyseisille vesiosuuskunnille ja -yhtymille yhdessä toimijoiden kanssa suunnitelmat häiriötilanteisiin varautumiseksi sekä toimenpide-ehdotukset vedenottamoille.

Taulukko 1. Kainuun kunnat ja asukasmäärät vuoden 2019 lopussa (lähde Tilastokeskus).

Kunta	Asukasmäärä kunnassa
Hyrnsalmi	2271
Kajaani	36709
Kuhmo	8190
Paltamo	3273
Puolanka	2528
Ristijärvi	1272
Sotkamo	10336
Suomussalmi	7727
Yhteensä	72306

Taulukko 2: Kainuun vesihuoltolaitokset vuonna 2020

Toimintamuoto	Laitosten lukumäärä	Vesi- ja viemäri-laitokset	Ainoastaan vesilaitokset	Ainoastaan viemärilaitokset
Kunnalliset vesihuolto-laitokset ja yhtiöt	7	7	-	-
Osuuskuntia tai vastaavia yhtymiä	31	12	11	8
Yhteensä	38	19	11	8

3. Valvonnan organisointi ja voimavarat

Kainuun ELY-keskuksella on vesihuoltolain valvontaan käytettävissä vuoden 2020 yksi asiantuntija ja yhteensä 0,3 htv:n suuruinen resurssi. Lisäksi yksi henkilö on palkattu määräaikaisena syyskuun loppuun. Kyseisen henkilön tehtävä on Kainuun vesihuollon yleissuunnitelman laadinta sekä tarvittaessa osallistuminen valvontaan vakituisen asiantuntijan apuna ja sijaisena.

4. Valvonnan painopisteet vuonna 2020

Kainuun alueen vesihuoltolaitoksista 34 (89 %) on laatinut suunnitelman häiriötilanteisiin varautumisesta (varautumissuunnitelman) vuoden 2019 loppuun mennessä. Suunnitelma puuttuu 4 vesihuoltolaitokselta. VEETI-tietojärjestelmästä puuttuu edelleen 31.12.2019 merkittävä määrä laitostietoja vuosilta 2015-2018. Lisäksi vuoden 2019 tiedot tulevat toimitettavaksi 30.4.2020 mennessä.

Vuonna 2020 valvonnassa keskitytään korjaamaan puutteita varautumissuunnitelmien laadinnassa ja VEETI-tietojen tallentamisessa. Tavoitteena on, että puuttuvat varautumissuunnitelmat on laadittu ja toimitettu ELY-keskukselle vuoden 2020 aikana sekä, että VEETI- järjestelmässä on kattavat vesihuoltolaitostiedot vuonna 2020. Voimavaroja kohdennetaan myös kuntakeskusteluihin, joita käydään vuonna 2020 Kainuun vesihuollon yleissuunnitelman laatimisen yhteydessä.

Vesihuollon häiriötilanteista ilmoittamisvelvollisuus tuli lakiin 5/2018. Kainuussa vain Kajaanin Vesi-liikelaitos kuuluu vesihuoltolain mukaiseen häiriötilanneilmoitusvelvollisuuden piiriin. Kainuun ELY-keskuksen ja Kajaanin Vesi-liikelaitoksen kanssa on varmistettu häiriötilanneilmoitusten sujuvuus vuoden 2020 aikana.

5. Valvonnan toteutus vuonna 2020

5.1 VEETI-vesihuollon tietojärjestelmätietojen valvonta

Kainuun ELY-keskus on alkuvuodesta 2020 tarkistanut toimialueensa laitostietojen toimittamistilanteen ja pyytää kirjeellään yhteensä 34 laitosta täydentämään puuttuvat tiedot vuosilta 2015-2018 sekä vuoden 2019 tiedot VEETI- järjestelmään 30.4.2020 mennessä. Laitostietojen tallentamisen tilanne tarkistetaan määräajan jälkeen. Muistutuskirje lähetetään niille laitoksille, jotka eivät ole laitostietoja 30.4.2020 mennessä VEETI-järjestelmään toimittaneet.

5.2 Laitosten varautumissuunnitelmien valvonta

Valvonta kohdistuu niihin neljään (4) vesihuoltolaitokseen, jotka eivät ole vielä laatineet eivätkä toimittaneet varautumissuunnitelmaa ELY-keskukseen. Lähetetään kirje, jossa laitoksia pyydetään laatimaan ja toimittamaan suunnitelmaa ELY-keskukselle 30.4.2020 mennessä. Kirjeen liitteenä lähetetään mallipohja suunnitelman laatimisen helpottamista varten. Määräajan jälkeen lähetetään tarvittaessa kehoitus suunnitelman laatimisesta ja toimittamisesta.

5.3 Laitosten toiminta-alueiden ajantasaisuuden valvonta

Valvotaan laitosten toiminta-alueen määrittämistarvetta. Laitosten nykyisten toiminta-alueiden hyväksymisajankohdat käydään läpi. Tarvittaessa kunnalta pyydetään tieto hyväksymisajankohdasta. Tarkistetaan, että kuntien hyväksymät toiminta-alueet on esitetty kartalla yleisesti saatavilla olevassa tietoverkossa. Tarvittaessa pyydetään kuntia huolehtimaan toiminta-alueiden päivittäminen tietoverkkoon.

5.4 Kuntakeskustelut

Kainuun vesihuollon alueellisen yleissuunnitelman laatimisen yhteydessä kuntakierroksilla käydään läpi mm. kuntien vesihuollon kokonaistilanne, mahdolliset puutteet ja kehittämistarpeet, yhteistyö sekä jatkotoimenpiteet. Vuosittain järjestettävissä maankäyttö- ja rakennuslain mukaisissa ELYn ja kuntien välisissä kehittämiskeskusteluissa käsitellään myös vesihuoltoon liittyviä ajankohtaisia asioita.

5.5 Vesihuollon häiriötilanteista ilmoittamisen valvonta

Vuonna 2020 varmistetaan VHL15 b § mukaiset menettelyt yli 5000 m³/d talousvettä toimittavien tai jätevettä vastaanottavien laitosten kanssa. Kainuussa kyseisiä laitoksia on ainoastaan Kajaanin Vesiliikelaitos.

Suunnitellut valvontatoimenpiteet ja niiden aikataulut on esitetty taulukossa 3.

Taulukko 3: Vuoden 2020 suunnitellut valvontatoimenpiteet ja aikataulu.

Toimenpidetyyppi ja määrä	03-04/2020	05-06/2020	06-08/2020	10-12/2020
Kuntakeskustelut yleissuunnitelman päivityksen yhteydessä (8 kuntaa)	Sotkamo, Hyrynsalmi Ristijärvi	Kuhmo, Kajaani	Paltamo, Puolanka, Suomussalmi	-
Varautumissuunnitelma (4 laitosta)	Pyyntö suunnitelmien toimittamisesta 30.4.2020 mennessä (laitoskohtainen)	Kehotus tarvittaessa	-	-
VEETI	Pyyntö laitoksille (34) tietojen toimittamisesta 30.4.2020 mennessä	Muistutus tietojen toimittamisesta tarvittaessa	Kehotus tarvittaessa	-
Toiminta-alueet	Selvitetään tieto hyväksymisajankohdasta	Selvitetään esittäminen kartalla	-	-

5.6 Valvontatoimien seuranta

Valvontatoimien toteutumista tarkastellaan vuoden aikana edellä olevan taulukon mukaisesti ja lopullinen toteutuma tarkistetaan tammikuussa 2021. Tarkastelussa tullaan vertaamaan toteumaa tavoitteeseen, joka on

- 8 kuntakeskustelua on käyty Kainuun vesihuollon yleissuunnitelman laatimisen yhteydessä
- 4 puuttuvaa varautumissuunnitelmaa on laadittu ja toimitettu ELYn
- 34 VEETIä käyttämätöntä laitosta on ottanut järjestelmän käyttöön

- Puuttuvat toiminta-alueiden hyväksymisajankohdat on saatu kunnista ja niiden esittäminen tietoverkossa on varmistettu

6. Hallintopakkoasiat ja tutkintapyynnöt

Vuonna 2020 edistetään valvontaa avoimen vuoropuhelun keinoin. Varautumissuunnitelmien laadintaa ja VEETI:n käyttöä edistetään lähettämällä pyyntöjä ja tarvittaessa kehotuksia. Kaikki pyynnöt ja kehotukset kirjataan Uspaan.

7. Viranomaisyhteistyö ja tiedottaminen

ELY/kuntien ympäristönsuojeluviranomaiset

- valvontakäytänteiden yhtenäistämistä sopimista

ELY/PSAVI/MMM

-tietojen toimittaminen vesilaitosten häiriötilanteista

ELY/Kainuun ympäristöterveydenhuolto

- yhteistyön lisääminen vesilaitosten valvonnan osalta

Tiedottaminen kirjeiden, muistutusten ja pyyntöjen yhteydessä.